

Bokmelding

Lien, Sigrid og Hilde Wallem Nielsen, 2016. *Museumsforteljingar. Vi og dei andre i kulturhistoriske museum*. Oslo: Det Norske Samlaget. 203 s.

Anmeldt av Teemu Ryymin

Kunsthistorikeren Sigrid Lien og sosialantropologen Hilde Wallem Nielsens vel-skrevne bok diskuterer hvordan utstillinger i en rekke norske kulturhistoriske museer forteller om identitet og forskjeller – og hva de tier om. Boken åpnes med en presentasjon av utstillingen *Kolonitid: Nordmenn på eventyr og big business i Afrika og Stillehavet* ved Universitetsmuseet i Bergen. Ved at den fikk frem røstene til så vel koloniale som koloniserte aktører, og ved at både formgivere og forskere trådte frem, overskred utstillingen tradisjonelle forestillinger om museet som en objektiv kunnskapsformidler – og var noe «helt nytt» i det norske museumslandskapet. Utstillingen fikk frem at vi fremdeles bærer med oss den koloniale fortiden: Norske sjøfolk, handelsfolk, migranter og misjonærer deltok aktivt i kolonialt relaterte aktiviteter, og Lien og Nielsen fremhever at også de norske *museene* kan sees i lys av global imperialisme- og kolonialismekultur: Så vel deres samlinger som strukturene og praksisene i museumsfeltet er fortsatt preget av en kolonial fortid. Mot denne klangbunnen retter forfatterne oppmerksomheten mot andre museumsutstillinger fortellinger om oss og de andre. Det metodiske grepet er godt forklart: Fortellingene leses ved å vandre gjennom utstillingene, ved å analysere utstillingenes estetikk, fortellemåter, og historie- og kunnskapssyn. Også

institusjonelle kontekster, makt og politiske agendaer skal trekkes inn.

En av bokens styrker er nettopp de konkrete lesningene av utstillinger som *Langsomt ble landet vårt eget* (Maihaugen, Lillehammer Museum), basisutstillingen i Bergens Sjøfartsmuseum, samt utstillinger på Migrasjonsmuseet på Hamar, Misjonsmuseet i Stavanger, Kulturhistorisk museum i Oslo og RiddoDuottarMuseat i Karasjok. Med ett unntak ser imidlertid ikke forfatterne det de gjerne vil se i utstillingene: De fleste av de omtalte utstillinger kritiseres for ikke å forholde seg til nyere historiefaglig eller antropologisk forskning – særlig slik forskning som kan støtte opp om forfatterens syn på den koloniale fortidens betydning, også i Norge. Analysen av utstillingen på Maihaugen – som sies å projisere nasjonalstaten Norge tilbake til istiden – munner ut i en i en diskusjon om hvordan Norges-historien *burde* ha vært komparativt og/eller transnasjonalt fortalt; særlig etterlyses en diskusjon om hvordan Norge aktivt har deltatt i «handel, sjøfart, migrasjon, koloniale strukturar (ikkje minst den interne koloniseringa av samiske territorium) og misjonsverksemd»; Sjøfartsmuseets basisutstilling, som ved hjelp av maritim materiell kultur taust forteller om historiens navnløse helter og om sjøfartens rolle i den norske kulturen, kritiseres for å mangle informasjon om internasjonal kolonial handel, krig, bruk av norske sjøfolk som billig arbeidskraft og andre «mindre ærerike sider» ved historien. I Migrasjonsmuseets utstilling skorter det på fortellinger med utgangspunkt i «nyare forskning innan emigrasjons-historia», om indre gnisninger blant norske migranter, om amerikanske urfolks skjebne i

den rasistiske settlerkolonialismen som også utvandrere fra Norge var delaktige i, og om norske nazister i Argentina. Også norsk migrasjon og aktivitet utenlands var nemlig knyttet til kolonialismen, noe utstillingene underkommuniserer. Forskerne på etnografisk seksjon på Kulturhistorisk museum er selv frustrerte over gapet mellom antropologisk forskning og museets etnografiske utstillinger, rotfestet som de er i «kolonial kultur og europeiske verdensbilde».

Mens det i noen tilfeller pekes på at for eksempel gjenstandsdominansen kan skape hindringer for at nyere maritim historieforskning kan sette et preg på Sjøfartsmuseets basisutstilling, og det antydes at selve *utstillingsmediet* kan vanskeliggjøre formidlingen av «nyere antropologisk forskning» på Kulturhistorisk museum, er forklaringene imidlertid ikke alltid like overbevisende. «Den metodologisk nasjonalistiske historieskrivinga» får hovedskylden for miseren i flere utstillinger. Slik historieskriving, hevdes det, synes å ha virket «som eit konstituerande prinsipp» på Sjøfartsmuseet – og den sies å prege også Migrasjonsmuseets utstillinger. Men hva har egentlig historieskriving som mer eller mindre ureflektert lar grensene for sine undersøkellesobjekter sammenfalle med de nasjonale grensene å gjøre med at utstillingen på Hamar har et feirende preg, fremstiller utvandrerne positivt og vektlegger heroiske bragder? Mer overbevisende blir det ikke av at «nasjonalistisk historiografi» sees på som synonymt med «historieskriving prega av metodisk nasjonalisme» (s. 83, n. 20; s. 92). Skal slike begreper forklare noe, bør de i det minste være klare.

Hovedutfordringen med boken er likevel den til tider vel entydige koblingen forfatterne trekker mellom historiefaglig og/eller antropologisk forskning og museumsutstillinger: Ureflektert og/eller utdatert forskning preger mindre gode utstillinger – mens

utstillingene altså *burde* reflektere funn i slik historiefaglig og/eller antropologisk forskning som bekrefter forfatternes oppfatning av kolonialismens/imperialismens (virknings) historie. Ligger det ikke her nettopp en forestilling om museene som formidlere av forskningsbasert kunnskap som kommer et annet sted fra – som sies å ha vært overskredet på utstillingen *Kolonitid?* Og hvilke kriterier er det som skal legges til grunn for hva som skal velges som «riktig» kunnskapsgrunnlag for utstillinger?

Den eneste utstillingen som kommer noenlunde godt ut av det, er utstillingen i det samiske museet i Karasjok hvor samefolket selv har fremstilt sin egen historie. Analysen av særlig fraværet av fotografi i utstillingen er givende. Men der flere av de andre utstillingene altså kritiseres for *ikke* å forholde seg til nyere forskning i tilstrekkelig grad, rettes skytset i denne sammenhengen mot nettopp nyere forskning om samiske museer. Der blant andre arkeologen Bjørnar Olsen har ment at utstillingen skaper et romantisert og idealisert, statisk og førmoderne bilde av samisk kultur og samefolket, fremhever forfatterne at utstillingen – betraktet «som ei total oppleveling» – fremmer en samisk virkelighets- og tid-og-rom-forståelse, gjennom estetiske virkemidler. Grunnen til å vurdere akkurat denne utstillingen annerledes enn de øvrige, ser ut til å være at den representerer en særskilt gruppe museum – nemlig de etablert av etniske minoriteter og urfolk – med mål om «å bevare ein kulturarv og fungere som ei motvekt til den måten institusjoner som tilhører majoritetssamfunnet, representerer kulturen deira på». Her er det nettopp avstandstagende fra «dominerende historiografi og museologisk praksis» og bruddet med «eit kunnskapsparadigme og ei historieforståing knytt til vestleg vitskapleg praksis» som verdsettes, i en underlig reversering av kriteriene som ellers legges til grunn for de kritiske analysene.

Utfordringene til tross – eller kanskje nettopp på grunn av dem – er *Museumsforteljingar* et velkomment tilskudd til den voksende floraen av norsk museumsrelatert forskning. Den kritiske og normative tonen borger for motforestillinger, men også for eggende lesning. Herved anbefalt.